

بازخوانی سندی سیاقیه بی شرح و بیان

محسن روستایی

به نظر می آید که او چند صباحی نیز در ولایات کرمانشاه و مدتی هم [در سالهای ۱۳۱۳-۱۳۱۱ق.] در سمنان و دامغان حاکم بوده است. (ن.ک: مهدی بامداد، شرح حال رجال ایران، ج اول، ص ۱۷۳).
اعتماد السلطنه در روزنامه خاطرات خود (سه شنبه ۲۷ صفر ۱۳۱۳ق.) راجع به او چنین می نویسد: "شنیدم انوشیروان میرزای ضیاءالدوله سکنه ناقص کرده و فلج شد. وحشت به من مستولی شده. امروز زانو بستم و از باغچه بیرون نیامدم. (محمد حسن خان، اعتماد السلطنه، روزنامه خاطرات ...، ص ۱۰۳۳)"
احتمال دارد که ضیاءالدوله به سبب همین بیماری، در سال یاد شده و یا با فاصله کمتر از یک سال (۱۳۱۴) از دنیا رفته باشد.

اشاره:

این سند مربوط است به جمع و خرج و محاسبات مالی انوشیروان میرزا ضیاءالدوله، که در سال (۱۳۱۱ و ۱۳۱۳ق.) صورت پذیرفته است. این شاهزاده قاجار در سال ۱۳۰۱ق. حاکم سمنان و دامغان - شاهرود و بسطام بوده و در سال ۱۳۰۵ق. که اوضاع حیطة حکومتی مسعود میرزا ظل السلطان، به هم خورد و لرستان و بروجرد از ابوابجمعی او منتزع شد؛ ضیاءالدوله به سمت حکومت ولایات مزبور، منصوب و فرستاده شد. اما اقبال حکومتش بیش از مدت یکسال دوام نداشت. از حکومت معزول و در سال ۱۳۰۶ق. به مرکز احضار شد و به جایش آقا رضا ناظم خلوت که از منسوبان امین السلطان (علی اصغر خان) بود؛ تعیین گردید. از ادامه زندگی ضیاءالدوله چندین اطلاع کافی در دست نیست؛ اما

*****

[سند]

(«صورت محاسبه حضرت اشرف ارفع امجد والا بندگان، شاهزاده ضیاءالدوله بعد از مفروق حساب لغایت از تاریخ دهم شوال لغایت بیستم محرم ۱۳۱۳ق.»)
طلب: این جانب که در وجه حواله جات حضرت والا کارسازی شده:

۱۷ شهر شوال به حواله آقا میرزا مهدی (۵ تومان)	تمه محاسبه بعد از مفروق حساب لغایت دهم شوال به موجب نمره ۷۹، [از قرار] ۶۰۱ تومان و ۵۹۷۵ دینار
۲ ذی حجه قبض میرزا محمد طاهر مدیر روزنامه اختر به انضمام صرف ۵۲ تومان و ۲۵۰۰ دینار	۱۵ ذی قعدة به حواله نصیرخان سرتیپ توسط میرزا کاظم [از قرار ...] (۲۰۰ تومان)
۱۲ ذی حجه به حواله آقا سید سهام الدین از بابت وجه مستمری ۱۵ تومان و ۴۸۰۰ دینار	هفتم ذی الحجه به حواله جناب نیرالملک ۷۲ تومان و ۲۲۵۰ دینار
۱۴ ذی حجه به حواله حاجی مشیر لشکر (۱۰ تومان)	وجه به حواله آقا سید مجتبی از بابت تمه قبض مستمری (۵ تومان)
۲۳ ذی حجه در وجه حاجی استاد علی معمار (۸ تومان) کاشانی از بابت تعمیرات خانه (۱۰۰ تومان)	۱۵ ذی الحجه برات از سمنان حواله بیک برات علی (۸ تومان)
وجه به حواله آغا بشارت خان خواجه بابت خلعت	۲۶ ذی حجه به حواله محمد حسن روضه خوان

بها (۵۰ تومان)	۷ نفر] ۲۱ تومان و ۹۰ دینار
۱۶ محرم ماهانه حاجی افراسیاب بیک در شهر رمضان لغایت سلخ ذی حجه توسط محمد کرم بیک ۴ ماهه (۸۰۰ تومان)	۱۳ محرم به حواله ملکی خانم (۱۰ تومان)
۴ صفر به حواله حکیم ریاضی (۱۰ تومان)	۲۸ محرم به حواله مرتضی قلی خان سرهنگ مدرسه نظامی (۱۶۰ تومان)
به حواله آقا میرزا اسماعیل (۱۰ تومان)	به حواله آقا میرزا کاظم (۲۵ تومان)
به حواله میرزا محمد خان مستوفی از بابت استصوابی و رسوم رایجه (۷۰ تومان)	به حواله جناب امین الملک (۱۰۰ تومان)
به حواله آقا شیخ اسماعیل سرخه (موجد) ۲۰ تومان	۱۲ شهر صفر به حواله میرزا محمد خان از بابت تتمه مواجب اعتضاد الملک (۱۱ روز) (۱۵۰ تومان)
۱۹ صفر برات به حواله میرزا محمود و صبایای مرحوم رئیس الاطبا (۱۱ روز) ۵۹۵ تومان و ۶۶۰۰ دینار	۱۸ صفر به حواله محمد علی خان به فاصله (۲۵ روز) (۱۶۰ تومان)
سلخ صفر به حواله جناب آقا میرزا سید احمد منشی باشی (۱۰ تومان)	۲۶ صفر به حواله ورثه غلامرضا میرزا (۵۰ تومان)
۱۰ ربیع الاول به حواله آقا میرزا حسین نوری (۱۱ روز) ۱۰۰ تومان و ۲۵۰۰ دینار	۹ ربیع الاول از بابت وجه اجاره ملکی امیر خان سردار به حواله جناب میر لشکر (۹۰ تومان)
۱۶ ربیع الاول به حواله میرزا غلامعلی (۳۱ روز) ۲۳ تومان و ۸۵۰۰ دینار	۱۵ ربیع الاول به حواله منشی باشی (۵۰ تومان)
۱۹ ربیع الاول به حواله آقا خان و غلامحسین خان تفنگداران (۱۱ روز) (۱۵۰ تومان)	وجه به حواله جناب شهاب الدوله و محمد کاظم خان سرتیپ (۲۱ روز) (۱۰۰۰ تومان)
به حواله آقا سید ابراهیم از بابت مستمری نقد و جنس ۱۹ تومان و ۳۵۰۰ دینار	۲۴ ربیع الاول ارسال سمنان شده قبض خازن السلطنه (۴ تومان)
۳ ربیع الثانی به حواله جناب مجیر الدوله ای، فخر الدوله] (۲۰ تومان)	وجه قبض مستمری آقا سید بهاء الدین نقد و جنس ۱۵ تومان و ۴۸۰۰ دینار
وجه به حواله میرزا سید محمود از بابت قیمت جنس مستمری ۲۵ تومان و ۵۹۰۰ دینار	۱۶ ربیع الثانی به حواله ورثه میرزا سید علی حکیمباشی سمنانی (۲۰۰ تومان)
سلخ ربیع الثانی به حواله میرزا غلامعلی از بابت وجه مستمری ۴۷ تومان و ۲۵۰۰ دینار	۲۰ ربیع الثانی به حواله جناب صدیق دیوان (۲۰۰ تومان)
۱۹ جمادی الاول قبض آقا میرزا کاظم جهت خرید	۶ جمادی الاول به موجب قبض آقا میرزا کاظم

در وجه حاجی استاد علی معمار (۱۰۰ تومان)	ساعت و غیره ۱۱ تومان و ۵۴۵۰ دینار
۲۲ جمادی الاول به حواله آقا میرزا غلامعلی از بابت تفاوت قیمت جنس ۳ تومان و ۵ قران	وجه به حواله صبیبه مرحوم شهید ثالث از بابت وجه مستمری ۲ تومان و ۴۴۰۰ دینار
۲۸ جمادی الاول به حواله میرزا محمد خان مستوفی از بابت ورثه میرسید علی خان (۲۰۰ تومان)	۲۹ جمادی الاول به حواله سهام نظام (۵۰ تومان)
۲ جمادی الثانی به حواله امیرزاده خانم (۳۰ تومان)	۷ جمادی الثانی به حواله ملا علی ذاکر در وجه گماشته [طهام] لشکر ۱۳ تومان و ۸۷۰۰ دینار
۱۷ جمادی الثانی قبض آقا میرزا کاظم به جهت پول [همان روز] گمرک و حمالی ۶ تومان و ۸۵۰۰ دینار	۲۵ جمادی الثانی به حواله آقاخان و غلامحسین خان تفنگداران (۱۵ روز) ۲۴۵ تومان و ۴۹۰۰ دینار
۲۷ جمادی الثانی به حواله آقای امام جمعه از بابت مستمری ورثه نجف قلی بیگ (۲۳ تومان)	۶ رجب از بابت مواجب معلمی قلی خان در وجه میرزا محمدحسین سررشته دار کل ۷۸ تومان و ۲۰۲۵ دینار
۹ رجب از بابت ماهانه حاجی افراسیاب بیگ از غره محرم لغایت غره رمضان، ۸ ماهه (۴ تومان)	۱۳ رجب به حواله حکیم ریاضی (۱۰ تومان)
به حواله محمد صادق میرزا (۱۰ تومان)	به حواله آقا سید مجتبی ۹۱ تومان و ۶۷۵۰ دینار
۱۷ رجب به حواله آقا میرزا کاظم (۱۰ تومان)	وجه به حواله آقای امین خلوت (۱۱ روز) (۸۰ تومان)
۲۹ رجب قبض آقا میرزا کاظم به جهت خرید ماهوت و مرکب و غیره ۷ تومان و ۹۵۰ دینار	۴ شعبان در وجه آقا میرزا کاظم جهت تهیه ملزومات حضرت والا (۵۰ تومان)
۸ شعبان قبض حاجی استاد علی معمار باشی شیشه بری عمارات (۱۰۰ تومان)	۱۵ شعبان در وجه اسدالله خان امیر آخور توسط محمد کریم بیگ (۱۰۰ تومان)
۲۶ شعبان به حواله منشی باشی بانوی عظمی (۱۰ تومان)	۲ رمضان بابت مخارج در وجه محمد کریم بیگ (۱۰۰ تومان)
۶ رمضان به حواله امیر خان سردار (۷ روز) (۳۸۵ تومان)	۲۲ رمضان حواله خود حضرت والا که حاجی آجودان جزء وجه قبوضات کرده اند ۲۳ تومان و ۳۰۰۰ دینار (سه قران)
۲۷ رمضان به حواله حاجی سید کاظم صراف (۲۱ تومان)	۴ شهر شوال به حواله اسدالله خان امیر آخور (۱۰۰ تومان)
۷ شوال به حواله میرزا عبدالحسین (۵۰ تومان)	وجه به حواله آجودانباشی (۱۱ روز) (۳۰۰ تومان)
۱۴ شهر شوال به حواله حاجی میرزا فرج الله خان مستوفی ۱۱۰ تومان و ۵۱۰۰ دینار	۲۰ شوال قبض آقا میرزا کاظم از بابت مخارج (۵۰ تومان)

دهم شهر شوال المکرم ۱۳۱۱ [ق.] به موجب نمره ۷۹، از قرار شرح ذیل :
طلب: مرحمتی حضرت والا

۲۸ شعبان دریافتی از سرکار میرزا محمدخان وکیل از بابت تنخواه ارسالی میرزا هادی خان از کرمانشاهان برات به اسم [بیک باشی] از ۹ شعبان به فاصله (۲۱ روز) (۱۱۰۲ تومان)	هفتم شهر ذی حجه اتفاق چاپار از سمنان برات طومانیاس (۱۱۰۰ تومان)
۳ شهر صفر اتفاق کربلایی یعقوب مکاری از مرسله میرزا عبدالحسین صندوقدار از سمنان پول سفید سر به مهر ۴ کیسه (۱۰۰۰ تومان)	۲۴ شهر صفر از مرسله بندگان حضرت والا اتفاق حاجی محمدحسین عموزاده رسیده پول سفید (۴ کیسه) کسر آمده (یک تومان) (۱۰۰۰ تومان) (۹۹۹ تومان و ۶۰ دینار)
۲۲ ذی حجه از مرسله میرزا عبدالحسین خان صندوقدار اتفاق چاپار از سمنان از بابت پول سفید بعد از وضع وارده که سمنان فرستاده شده (۷۹۷ تومان)	۱۹ شهر محرم اتفاق چاپار از سمنان برات به اسم حاجی سید اسماعیل صراف (۱۷ روز) (۸۰۰ تومان)
۸ جمادی الاول اتفاق چاپار از سمنان برات حاجی میرزا محمد مرادی (۴۱ روز) ۹۱۶ تومان و (۳۶۰۰ دینار)	۳۰ جمادی الثانی اتفاق چاپار قبض علی خان از بابت وجه برات کرمانشاهان مرسله حضرت امارت نظام ۵۰ تومان و ۸ قران (۸۰۰۰ دینار)
۱۱ شهر رجب اتفاق چاپار از سمنان قبض به اسم مشیر لشکر به ورود (۹۰۶ تومان)	۳ شهر شعبان از مشهدی محمد فرشچی دریافت و رسید تلگرافی داده شده در وجه مشهدی [جعفر] کارسازی دارند (۲۰۰ تومان)
۶ شهر رمضان وجه قبوضات حواله سمنان و دامغان به اسم آقا محمد باقر و معین التجار (۶۴۵ تومان و ۳۸۵۰ دینار) [کسر می شود] قبوض آقا محمد باقر چون [قبض] چاپاری داشت حمل و وصول شده بود. در این حالت محسوب شد کسر (۲۵۰ تومان) - حاجی محمد آجودان کثرت کسر دارند (یک تومان) و ۲۲۵۰ دینار ۲۵۱ تومان و ۲۸۵۰ دینار [تمه] ۳۹۴ تومان، ۳۰۰۰ دینار [کسر] ۴ شوال المکرم [کرایه] خارج (۳۹۴ تومان و ۳۰۰۰ دینار)	۱۷ شهر ذی قعدة برات آقا محمد باقر به فاصله ۳۱ روز
۱۹ شهر شوال قبض حواله آقای میرزا فضل الله خان از بابت قیمت نمک از طومانیاس دریافت شده	

